

Розділ 2. | Section 2.
СУЧАСНІ ТВОРЧІ ТА ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ
MODERN CREATIVE AND EDUCATIONAL STRATEGIES

УДК 78.071.2:784.087.68

DOI: <https://doi.org/10.34064/khnum1-79.08>

Белік-Золотарьова Наталія Андріївна

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування,

e-mail: n.byelik@gmail.com

ORCID iD: 0000-0003-3670-4037

Диригент як очільник виконавського хорового процесу

Метою роботи є виявлення професійних якостей диригента, необхідних для керівництва виконавським хоровим процесом і створення дефініції, що розкриває поліфункціональний характер диригентської професії та її універсалізм. Актуальність теми дослідження розкривається на двох рівнях: перший зумовлений сучасним станом хорового виконавства, для якого притаманною є полістилістика диригентського мислення, що виявляється в репертуарній політиці, інноваційних методах репетиційного процесу, експериментах із вокальною манерою хорових колективів, мануальній техніці, театралізації. Другий рівень актуальності визначається затребуваністю хору в сучасній виконавській практиці, що з необхідністю вимагає осмислення ролі диригента як очільника виконавського хорового процесу. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні взаємодоповнювальних методів: контекстуального, системного, виконавського аналізу та когнітивного підходу, що слугує підґрунтям для узагальнень і формулювання висновків. У підсумку змодельовано дефініцію, де враховані різні виміри діяльності диригента як очільника хорового процесу, що виступає в сучасній виконавській практиці як універсальний митець.

Ключові слова: музичний твір; хор; диригент; диригентське мислення; виконавство; інтерпретація; лідерство; комунікація; хоровий процес.

© Видавець ХНУМ імені І. П. Котляревського, 2026.

Це стаття відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-SA 4.0.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Постановка проблеми.

У динамічному просторі сучасної хорової практики, позначеному безперервним оновленням репертуарної політики, методів репетиційного процесу, пошуками нових вокально-стильових моделей та елементів театралізації, особливої ваги набуває необхідність комплексного осмислення феномена хорового виконавства з визначенням ролі диригента-хормейстера як ключової постаті виконавського процесу, що постає *актуальним завданням* вітчизняної хорознавчої науки.

Метою дослідження є виявлення професійних якостей диригента, необхідних для керівництва виконавським хоровим процесом, і створення дефініції, що розкриває поліфункціональний характер диригентської професії та підкреслює її універсальність.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні взаємодоповнювальних методів. Контекстуальний аналіз застосовано для осмислення ролі хорової складової в сучасному музичному виконавстві, системний – використано з метою цілісного розуміння поліфункціональності професії диригента як складного мистецького явища. Метод виконавського аналізу орієнтований на виявлення специфіки технології хорового звукоутворення для втілення відповідного хорового звукообразу, світоглядно-ментальних засад інтерпретації. Когнітивний підхід спрямований на з'ясування ролі емоційно-інтелектуальних процесів диригентського мислення та слугує підґрунтям для узагальнень і формулювання висновків дослідження.

Наукова новизна статті полягає у комплексному осмисленні ролі диригента як очільника виконавського хорового процесу та універсального митця, що поєднує функції музиканта, керівника, організатора та генератора творчих ідей. Вперше запропоновано відповідну узагальнену дефініцію та розроблено структурну модель диригентського мислення як інтегративної системи, що містить когнітивно-аналітичний, емоційно-уявний, інтерпретаційно-виконавський та комунікативний компоненти. Також поглиблено уявлення про поліфункціональність професії та трансформацію функцій диригента в умовах цифровізації хорового виконавства.

Останні дослідження та публікації за темою. Диригент у хоровавому виконавстві виступає як очільник виконавського процесу, творець концепції, який прагматично й водночас креативно працює з хором, поступово перетворюючи власну інтерпретацію на колективну. О. Віла-Боцман, розглядаючи специфіку формування творчої індивідуальності диригента-хормейстера у ХХІ столітті, зазначає впливи цифровізації, модифікацій соціокультурного середовища та новітніх стратегічних підходів (Віла-Боцман, 2025). В. Бойко наголошує на необхідності наявності в диригента «вольових і сугестивних якостей, володіння системою диригентських жестів», достатньо розвинутого вокального слуху, метричного й ритмічного почуття, музичної пам'яті, здатності до музично-слухового сприйняття, яскраво вираженої комунікабельності, педагогічної майстерності (Бойко, 2019). Підкреслимо, що керманич хору має бути лідером, тому його музикантські якості повинні в разі перевищувати середньостатистичний рівень. Адже створення диригентської концепції сучасної хорової композиції чи шедеврів минулих епох, хорової мініатюри *a cappella* чи хорового циклу, вокально-хорового полотна чи оперного хору ставить перед виконавцями – і перш за все перед диригентом – численні завдання. Це й осягнення хорового доробку митця загалом, і осмислення жанрового феномена твору, вибраного для виконання, його стильового виміру; а ще необхідним є досвід вироблення концепції втілення авторського задуму в хоровому звучанні. О. Котляревська виявила такі етапи інтерпретаційного процесу, як формування первісного уявлення про твір; встановлення його зовнішнього, внутрішнього та цілісного смислу, створення його образу (Котляревська, 1996). У хоровавому виконавстві етапи, встановлені дослідницею, є складовими дорепетиційного періоду роботи диригента, що не обмежується ними, бо має містити й аналітичні розвідки, й планування репетиційного процесу. Авторкою цієї статті встановлено ланцюг, що віддзеркалює шляхи створення виконавської інтерпретації у хоровавому виконавстві: композитор – поет – хормейстер – хоровий колектив – слухачка аудиторія (Белік-Золотарьова, 2022). Роль диригента-

хормейстера, очільника хорового колективу, у цьому ланцюзі є надважливою. Саме він здійснює вибудовування диригентської концепції хорового твору на етапі дорепетиційного процесу, саме він під час репетицій завдяки таланту, музикантському досвіду, харизмі спроможний креативно донести її до кожного артиста хору, творчо переконуючи, що саме вона є досконалою. Хорове виконавство – колективна творча співпраця, де кожен артист хору – особистість, яка має власні думки стосовно виконавської інтерпретації, зокрема штрихів, динаміки, фразування тощо. Гао Чилін підкреслює різні рівні підготовки до праці над обраною хоровою композицією очільника й артиста хору: «...якщо хормейстер у момент ознайомлення хорового колективу з твором на репетиції вже здійснив інтерпретаційний аналіз і досконало вивчив пропоноване хорове полотно, то артист хору тільки починає процес його осягнення. І надалі “визрівання” власної виконавської версії у хориста відбувається як на репетиціях, так і під час самостійної роботи» (Гао Чилін, 2023: 59). Надважливо, щоб у підсумку кожен артист хору відчував запропоновану хормейстером інтерпретацію як власну. Репетиційний процес під орудою диригента поступово сприяє реалізації виконавської концепції у хоровому відтворенні, формуючи розмаїті художні звукообрази. А на концерті майстерність очільника, його хист і творча наснага «заряджають» хоровий колектив, коли кожен артист хору прагне натхненно втілити його виконавську версію. Таким чином відбувається реалізація диригентської концепції, що трансформується в концепцію творчого тандему диригента й хору, керування колективною творчою волею.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Спираючись на висновок І. Коновалової стосовно акме композитора, пов'язаного і з його інтерпретативною виконавською діяльністю, яка, на її думку, є історично важливою і проявляється у багатовекторності творчих амплуа митця, «насамперед у сольній диригентсько-виконавському» (Коновалова, 2019: 231), проведемо паралель із хоровими диригентами, для яких теж є властивою багатовекторність творчих амплуа: хормейстер-виконавець, педагог, психолог, менеджер,

аранжувальник, режисер, звукооператор тощо. Отже, диригент – організатор творчої діяльності хорового колективу, креативний очільник виконавського хорового процесу. Якими якостями він має володіти? Перш за все це:

- здатність знаходити рішення в проблемних ситуаціях, передбачати наслідки своїх дій;
- вміння поєднувати вимогливість і тактовність;
- працездатність, помножена на творчу наснагу;
- самовладання та витримка у складних обставинах, вміння діяти зібрано, із відчуттям особистої відповідальності за себе і колектив;
- здатність критично оцінювати результати спільної діяльності;
- вміння відчувати запити суспільства і творчо реагувати на них;
- здатність до комунікації на різних рівнях: з артистами хору, керівництвом, потенційними спонсорами тощо.

По-друге, розвиваючи останню тезу, підкреслимо, що стиль спілкування з колективом, специфіка взаємовідносин між хоровим диригентом і артистами хору залежить від багатьох чинників, психологічних і особистісних. Непересічну роль індивідуальності підкреслює Л. Кияновська, зазначаючи, що «психологія творчої особистості – результат творчості» (Кияновська, 2010: 62). Психологічний аспект диригентської професії майже не досліджений вітчизняною хорознавчою наукою. До психологічних якостей хорового диригента відносимо пам'ять, увагу, емоції, мислення, волю, темперамент, сенсомоторні реакції тощо. Особистість диригента виявляється у спілкуванні, проявах емпатії до артистів хору. Очільник виконавського хорового процесу для здійснення життєдіяльності колективу повинен володіти, зокрема, такими якостями:

- талант і харизма;
- щирість і принциповість;
- доброзичливість і вимогливість;
- правдивість і витримка;
- прагнення до професійного самовдосконалення і творчого зростання кожного артиста хору, а в підсумку – всього хорового колективу;

- впевненість у собі та підтримка креативних ідей щодо програм, костюмів, сценічної реалізації виконуваних творів.

Диригентська, ширше виконавська, воля – одна з позицій, що визначає талант, одна з найважливіших якостей митця, що виявляється у:

- наполегливості щодо реалізації творчих намірів;
- вмінні підкорити колектив власній виконавській інтерпретації;
- стійкості в досягненні мети;
- здатності до подолання як внутрішніх вагань, так і зовнішніх несприятливих викликів.

Диригентська воля має бути емоційно «зафарбована» й аналітично осмислена, а за її відсутності найталановитіші задуми залишаються нереалізованими. Диригентське мислення постає як специфічний різновид художньої свідомості, що формується у процесі цілісного аналізу хорової (оркестрово-хорової) партитури, емоційно-сислового моделювання звукообразів, віднайдення інтерпретації відповідно до композиторського задуму і реалізації художньої концепції в тандемі з хоровим колективом. Диригентське мислення є системно організованою інтегративною формою художньо-професійної свідомості, сутність якої полягає у здатності до цілісного досягнення, концептуалізації та художньо-інтерпретаційної репрезентації хорової (оркестрово-хорової) композиції в колективному виконавстві. У структурі диригентського мислення визначимо декілька взаємозумовлених позицій:

- когнітивно-аналітична – розшифровка закодованих змістів хорової (оркестрово-хорової) партитури для розуміння авторського задуму;
- емоційно-образна, що передбачає формування внутрішньої звукової моделі твору для втілення художнього образу відповідно до замислу композитора;
- інтерпретаційно-виконавська – являє собою процес становлення виконавської концепції;
- творчо-комунікативна – реалізація через систему вербальних і невербальних засобів виконавської інтерпретації диригента у процесі репетиційної роботи з хором і під час концертного виступу.

Взаємодія зазначених компонентів забезпечує процесуальну цілісність диригентської діяльності та її результативність.

Продовжуючи розгляд виконавської волі, проаналізуємо питання щодо лідерських якостей диригента – іншої грані його хисту. Лідерські якості передбачають передусім наявність у диригента:

- самостійності тверджень, здатності до прийняття важливих рішень і відповідальності за їх втілення;
- вміння чітко ставити завдання і концентруватися на їх виконанні;
- комунікабельності, здатності до полілогу в площині відкритості до зворотного зв'язку, індивідуального підходу до кожного артиста хору;
- вміння обґрунтувати мету й стимулювати хоровий колектив до її досягнення;
- здатності до самовдосконалення у процесі самореалізації як виконавця і керівника;
- емоційної рівноваженості, тактовності й разом з тим упевненості у власних рішеннях, уміння переконувати в їх перевагах на різних рівнях;
- сугестивних здібностей.

У сучасному мистецькому просторі роль диригента під час концерту надзвичайно розмаїта. Він може диригувати, застосовуючи мануальну техніку або – і це найвищий рівень керування – після першого ауттакту диригента хоровий колектив надалі виконує твір фактично самостійно, адже вибудована на репетиціях інтерпретація стала для кожного артиста хору власною, й це підтверджує тезу, що сутність виконання в хоровому мистецтві – це творча єдність хору й диригента.

Та функції диригента можуть змінюватися і залежно від **постановки** хорового твору. Вважаємо, що цей театральний термін якнайкраще відображає сучасне буття хорової композиції в часо-просторі сцени. Хоровий диригент або працює в тандемі з режисером, або сам виступає в іпостасі режисера-постановника, коли продумує

й реалізує весь спектр світлових та просторово-рухових рішень, застосування різноманітного інструментарію для втілення адекватної композиторському замислу інтерпретації, для посилення впливу на слухацьку аудиторію. Театралізація, відео та світлові рішення надають диригентові змогу перебувати або всередині виконавського процесу як артисту хору (К. Ленчик, хорова симфонія-перформанс «Осяяні чорним золотом» Є. Петриченка), або «за кадром», наприклад, за лаштунками (Н. Белік, обробка коломийки «Чіді-ріді», хор оперної студії Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського). Таким чином, диригенти й очолювані ними колективи, які експериментують для досягнення досконалого результату, набувають універсалізму, що сприяє розширенню діапазону виконавських можливостей.

Окремо зупинимось на функції керманіча хорового колективу під час створення відеопродукту. Репетиційний процес *online* вимагає від артистів хору, крім професійних навичок, уміння створювати відео- та аудіозаписи відповідно до художньої концепції, запропонованої диригентом. Диригент, у свою чергу, повинен не тільки працювати практично індивідуально з кожним співаком, досягаючи синтезу виразного слова та довершеного звучання, але й виступати в ролі звукорежисера і фактично постановника, який або пропонує різноманітні варіанти фону для зйомки артистів хору, або практично створює концепцію мінікліпу, що розкриває сюжет, зміст хорового твору, а потім має звести воєдино відео- й аудіюряди. Отже, хорове виконавство віртуального типу вимагає універсалізації професії хорового диригента і репрезентує, зокрема, такі форми, як власне віртуальний хор, онлайн-перформанс, відеокліп, кліп-колаборація, відеоконцерт, віртуальний хоровий флешмоб, відеопрезентація тощо. Віртуальні хорові проєкти представляють новітню модель музично-виконавської практики, у межах якої класичні принципи хорового співу інтегруються з потенціалом цифрових технологій, що відкриває нові способи взаємодії між виконавцями, хормейстером і слухацькою

аудиторією¹. Отже, зазначений формат зумовлює функціонування специфічних комунікативних механізмів, у межах яких традиційна модель «диригент – хор – слухач» зазнає суттєвої трансформації, постаючи як багаторівнева система медіаопосередкованих взаємодій із розгалуженою структурою інформаційних і перцептивних зв'язків.

Осмислюючи універсалізм хорового диригента, спираємося на думку О. Коменди про творчий універсалізм як такий, що найчастіше корелює «з усвідомленням жанрово-стильової багатогранності творчості митця, глибини здійснюваних ним художніх узагальнень, смисловою всеохопністю художніх концепцій, присвячених вічним питанням, а також винятково високою мірою творчого обдарування» (Коменда, 2020: 119). Щодо подальшої універсалізації професії диригента-хормейстера в процесі здійснення віртуальних проєктів зазначимо, що, з одного боку, хормейстер повинен знати нюанси створення усіх складових віртуального продукту як звукооператор, відеорежисер, із другого, і це найважливіше завдання, він має втілити разом із артистами хору *online* виконавську концепцію, змоделювати весь процес створення інтерпретації, досягаючи адекватного звукового втілення композиторського задуму, й поєднати індивідуально записані аудіо- та відеоматеріали в цілісний мистецький продукт.

Ще одним свідченням універсалізму професії хорового диригента є поширення під час війни в Україні аматорського хорового руху, коли не тільки розвиваються колективи, створені раніше, зокрема хорова капела імені Павла Чубинського (керівник Д. Радик), «Вінок Поділля» (м. Іллінці, Вінниччина) під орудою Г. Сергіїва, хорові колективи «Десна» (керівник М. Олексієнко, м. Чернігів), «Натхнення» (керівник О. Пономаренко, м. Славутич), але й з'являються нові: Бароковий аматорський хор Б.А.Х (м. Київ) – очільниця Н. Хмілевська, Великий

¹ На сьогодні, коли частина українських хорових колективів не може працювати наживо через російську агресію, керівники хорових колективів у співпраці зі звуко- і відеорежисерами проводять вебінари й семінари, де покроково, детально висвітлюють процес створення віртуальної хорової продукції. Це, безумовно, сприяє збереженню хорової спільноти у надскладних умовах війни.

український хор аматорів «VUKHA» (м. Київ) під керівництвом Є. Мажаревського, Ch-Ch Choir (м. Харків) під орудою О. Підопригори та ін.

Під виконавським хоровим процесом вбачаємо ієрархічно організовану багаторівневу систему відкритого типу, якій притаманне постійне оновлення, але з наявністю комплексу константних взаємопов'язаних компонентів, зокрема організаційного, репетиційного, комунікативного, інтерпретаційного, репрезентативного тощо. У сукупності означені компоненти функціонують як цілісна інтегрована система, у якій провідна роль належить диригентові як організатору, менеджеру, інтерпретатору та носію виконавської концепції. Їхня функціонально зумовлена і структурно впорядкована взаємодія забезпечує досягнення системної цілісності виконавського процесу й зумовлює високий професійний рівень виконавської версії хорового (оркестрово-хорового) твору.

Для створення дефініції, що охоплює багатовекторність професії «хоровий диригент», звернемося до «Словника іншомовних слів»: «Диригент (лат. направляющий): особа, що керує колективним виконанням музичного твору (оркестром, хором, ансамблем, оперною або балетною трупю тощо) і дає власне трактування творів» (Лук'янюк, 2001–2006). Надважливо, що в наведеній дефініції підкреслена керівна функція диригента, його непересічна роль у трактуванні музичного твору. Д. Радик надає більш розгорнуте визначення: «Диригент – це високо освічена, творчо обдарована особистість музиканта, що володіє симбіозом внутрішніх професій, мистецтвом диригування з відповідним енергетичним і творчо-психологічним впливом на цілісну систему взаємодії з виконавським колективом, ознакою професійної діяльності якого є закономірності технічного й художнього втілення творчого задуму, високий рівень інтерпретації музичних образів» (Радик, 2013: 3). Розшифрування положення «симбіоз внутрішніх професій» – «музиканта, педагога, організатора, психолога, артиста», притаманний постаті диригента, знаходимо на наступній сторінці (там само: 4). Важливим є виявлення системного характеру взаємодії диригента

й виконавського (хорового) колективу, підкреслення синтезу технічного і художнього у виконавській інтерпретації.

Професія хорового диригента – надскладна, така, що охоплює як музичні, так і позамузичні вектори. **Позамузичні** являють собою не тільки означені вище організаторські, педагогічні, психологічні, артистичні якості, але й режисерські, комунікаційні та менеджерські. На сьогодні – це ще й уміння працювати звукорежисером, необхідність розумітися на відеомонтажі, сценографії, знаходити світлові й рухові рішення задля втілення власної концепції. Отже, це перший «блок» професійних якостей, без яких сучасний диригент не зможе досягати значних успіхів і який свідчить про поліфункціональність диригентського фаху.

Стосовно **музичних** векторів – це **синтез** якостей **виконавця** (піаніста, вокаліста, власне диригента) й **дослідника** (музикознавця-аналітика, хорознавця, літературознавця тощо). Другий «блок» розкриває сутність диригентської професії в аспекті необхідності:

- широкого кола знань у різних як мистецьких, так і позамистецьких галузях;
- високого рівня аналітичного мислення;
- здійснення як виконавської, так і наукової, редакторської, режисерської інтерпретації хорового твору;
- володіння природно-переконливою мануальною технікою, що у синтезі з художнім баченням хорового твору впливає як на артистів хору, так і на слухачку аудиторію;
- яскравої диригентської волі, харизми, й водночас невимушеної, щирої емоційності;
- вміння донести до колективу сутність власної виконавської концепції й переконати у її відповідності композиторському задуму;
- вільної комунікації із застосуванням професійної лексики, асоціативного мислення;
- високого рівня вокального, ширше – музичного слуху;
- вміння виразно-переконливо проінтонувати музичну фразу голосом або на фортепіано.

У підсумку, необхідна наявність надзвичайно високого рівня творчої обдарованості. Отже, змодельємо відповідну дефініцію.

***Хоровий диригент** – це Музикант, Лідер, генератор ідей, який володіє комплексом якостей, необхідних для керування хоровим колективом і згуртування його в єдине творче ціле задля створення й реалізації виконавської інтерпретації музично-поетичного твору.*

Висновки.

У ході дослідження виявлена поліфункціональність професії хорового диригента як хормейстера, педагога, психолога, менеджера, аранжувальника, режисера, звукооператора, що підкреслює його універсалізм і зумовлює статус організатора творчої діяльності хору та креативного керівника виконавського процесу. Подальшого розвитку набуло розуміння специфіки взаємодії диригента і хорового колективу як багаторівневої комунікативно-творчої системи. Висвітлено трансформацію функцій диригента в умовах цифровізації музичного матеріалу, зокрема в контексті віртуальних хорових проєктів, що зумовлює розширення меж професійної діяльності та посилення її універсалізації. Обґрунтовано, що диригентське мислення має інтегративну природу та реалізується через взаємодію когнітивно-аналітичного, емоційно-образного, інтерпретаційно-виконавського та комунікативного компонентів. Надано дефініцію для розкриття сучасної специфіки професії «хоровий диригент», що наголошує на ролі диригента як очільника виконавського хорового процесу, генератора ідей та менеджера.

Перспективи подальшого дослідження постаті диригента як керманіча хорового колективу пов'язані з вивченням інтерпретаційних стратегій у контексті полістилістики сучасного репертуару та міжкультурного діалогу.

ЛІТЕРАТУРА

- Белік-Золотарьова, Н. А. (2022). Два хори на вірші Г. Сковороди Віталія Кирейка: диригентська концепція. *Культура України*, 78, 79–86. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.078.10>

- Бойко, В. Г. (2019). Специфіка професійної діяльності диригента академічного хору. *Культура України*, 63, 8–18. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.063.01>
- Віла-Боцман, О. (2025). Творча індивідуальність диригента-хормейстера в контексті розвитку вокально-хорового мистецтва сучасної України. *Музичне мистецтво і культура*, 43, 262–273. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2025-43-19>
- Гао Чилін. (2023). *Хорова творчість І. Шамо: специфіка виконавської інтерпретації* [Дис. ... д-ра філософії, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського]. KhNUAR. <https://repo.num.kharkiv.ua/handle/num/745>
- Кияновська, Л. (2010). Психологічний портрет композитора як джерело пізнання індивідуального стилю. *Мистецтвознавство України*, 11, 62–64.
- Коменда, О. (2020). Екстенсивні та інтенсивні прояви діяльнісного універсалізму творчої особистості: ренесанс, бароко, класицизм. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*, 3(2), 118–131. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.3.2.2020.219157>
- Коновалова, І. (2019). *Феномен композитора в європейській музичній культурі ХХ ст.: особистісні та діяльнісні аспекти* [Дис. ... д-ра мистецтвознавства, Харківська державна академія культури]. https://ic.ac.kharkov.ua/na uk_rob/specrada/specrada/old_2019/Konovalova/disKonovalova.pdf
- Котляревська, О. І. (1996). *Варіативний потенціал музичного твору: культурологічний аспект інтерпретування* [Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ].
- Лук'янюк, В. (Уклад.). (2001–2026). *Словник інішомовних слів*. <https://www.jnsn.com.ua/sis/index.shtml>
- Радик, Д. В. (Уклад.). (2013). *Тематичний план та конспект лекцій з дисципліни «Хорознавство та методика роботи з хором»*. Київ: Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.

REFERENCES

- Bielik-Zolotariova, N. (2022). “Two choruses on H. Skovoroda’s poems” by Vitalii Kyreiko: conductor’s concept. *Culture of Ukraine*, 78, 79–86. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.078.10> [in Ukrainian].
- Boiko, V. (2019). Specifics of the professional activity of the conductor of an academic choir. *Culture of Ukraine*, 63, 8–18. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.063.01> [in Ukrainian].

- Gao Chilin. (2023). *Choral works by I. Shamo: specifics of performance interpretation* [PhD diss., Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts]. KhNUAR. <https://repo.num.kharkiv.ua/handle/num/745> [in Ukrainian].
- Komenda, O. (2020). Extensive and intensive manifestations of the creative personality's activity universalism: Renaissance, Baroque, Classicism. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts*, 3(2), 118–131. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.3.2.2020.219157> [in Ukrainian].
- Konovalova, I. (2019). *The phenomenon of the composer in the European musical culture of the twentieth century: personal and activity aspects* [Dr. Habil. diss., Kharkiv State Academy of Culture]. https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/specrada/specrada/old_2019/Konovalova/disKonovalova.pdf [in Ukrainian].
- Kotliarevska, O. (1996). *The variable potential of a musical work: the cultural studies aspect of interpretation* [Extended abstract of PhD diss., Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv] [in Ukrainian].
- Kyianovska, L. (2010). Psychological portrait of a composer as a source for understanding individual style. *Art Research of Ukraine*, 11, 62–64 [in Ukrainian].
- Lukianiuk, V. (Comp.). (2001–2026). *Dictionary of foreign words*. <https://www.jnsn.com.ua/sis/index.shtml> [in Ukrainian].
- Radyk, D. (Comp.). (2013). *Thematic plan and lecture notes for the discipline "Choral studies and methods of working with choir"*. Kyiv: Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].
- Vila-Botsman, O. (2025). Creative individuality of the conductor-choirmaster in the context of the development of modern Ukrainian vocal and choral art. *Musical art and culture*, 43, 262–273. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2025-43-19> [in Ukrainian].

Nataliia Bielik-Zolotariova

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,

Honoured Artist of Ukraine, PhD in Arts, professor,

Head of the Department of Choral and Opera-Symphonic Conducting

e-mail: n.byelik@gmail.com

ORCID iD: 0000-0003-3670-4037

The conductor as the head of the choral performance process

Statement of the problem. *The article examines the figure of the conductor as the leader of the choral performance process in the context of contemporary musical art. Recent research and publications, in particular he works by V. Boiko, D. Radyk,*

and Gao Chilin on choral performance issues allow us to conclude that a significant number of topics remain insufficiently explored, among them the universalism of the conducting profession and the structure of conducting thinking. So, the need to comprehend the modern choral performance and to define the role of the conductor-choirmaster in performance practice appears, that constitutes as relevant task of national choral studies.

Objectives, methods, and novelty of the research. The purpose of the study is to identify a set of professional qualities required for effective leadership of a choral ensemble, as well as to formulate a definition that reveals the multifunctional and universal nature of conducting activity. The relevance of the topic is determined by transformational processes in choral performance, including the polystylistic nature of conducting thinking, renew of repertoire strategies, the introduction of innovative rehearsal practices, and the increasing role of the choir in the contemporary cultural space. The novelty of the study lies in the comprehensive understanding of the role of the conductor as the leader of the choral performance process within modern musical practice. For the first time, a generalized definition of the conductor as a universal artist who combines the functions of a musician, leader, organizer, and generator of creative ideas has been proposed. A structural model of conducting thinking has been developed as an integrative system that includes cognitive-analytical, emotional-imaginative, interpretative-performing, and communicative components. The research methodology is based on a combination of contextual systemic, and performance analysis, as well as a cognitive approach, which enables a comprehensive understanding of the specificity of conducting activity.

Research results. The study reveals the multidirectional nature of the conductor's profession, encompassing musical, organizational, pedagogical, psychological, communicative, and managerial aspects. It is substantiated that the conductor acts not only as an interpreter of a musical work but also as a leader, organizer, and bearer of the performance concept. Particular attention is paid to the structure of conducting thinking, considered as an integrative system that includes cognitive-analytical, emotional-imaginative, interpretative-performing, and communicative components. The role of conducting will and leadership qualities in the realization of the artistic concept and the management of collective creative activity is determined. The specifics of the interaction between the conductor and the choir are examined, as well as the transformation of this interaction in the context of digitalization and the development of virtual choral projects.

Conclusion. As a result of the study, the author formulates a definition for the conductor as a universal artist who combines the functions of a musician, leader,

and generator of ideas, capable of uniting a collective to create an integral performance interpretation. It is proved that the conductor is the system-forming centre of the choral performance process, ensuring its integrity, artistic persuasiveness, and conceptual completeness.

Keywords: *musical work; choir; conductor; conducting thinking; interpretation; performance; leadership; communication; choral process.*

*Стаття надійшла до редакції 14.04.2026,
рекомендована до друку 1.06.2026, оприлюднена 29.06.2026.*